

A magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzete

– A kutatás főbb eredményei –

MTA MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA

FIATAL KUTATÓK
AKADÉMIÁJA

Bevezetés

A Magyar Tudományos Akadémia és a Fiatal Kutatók Akadémiája — közel egyéves előkészítést követően — 2025 nyarán közös kutatást indított. A kutatás célja az volt, hogy feltárja a magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzetét és véleményét többek között az Akadémiával szemben támasztott elvárásaikról, munkahelyi helyzetükről, elégedettségük mértékéről, problémáikról, tudományos és pályázati lehetőségeikről és teljesítményükről, valamint nemzetközi együttműködéseikről és a külföldi munkavégzéssel kapcsolatos terveikről.

Módszertan

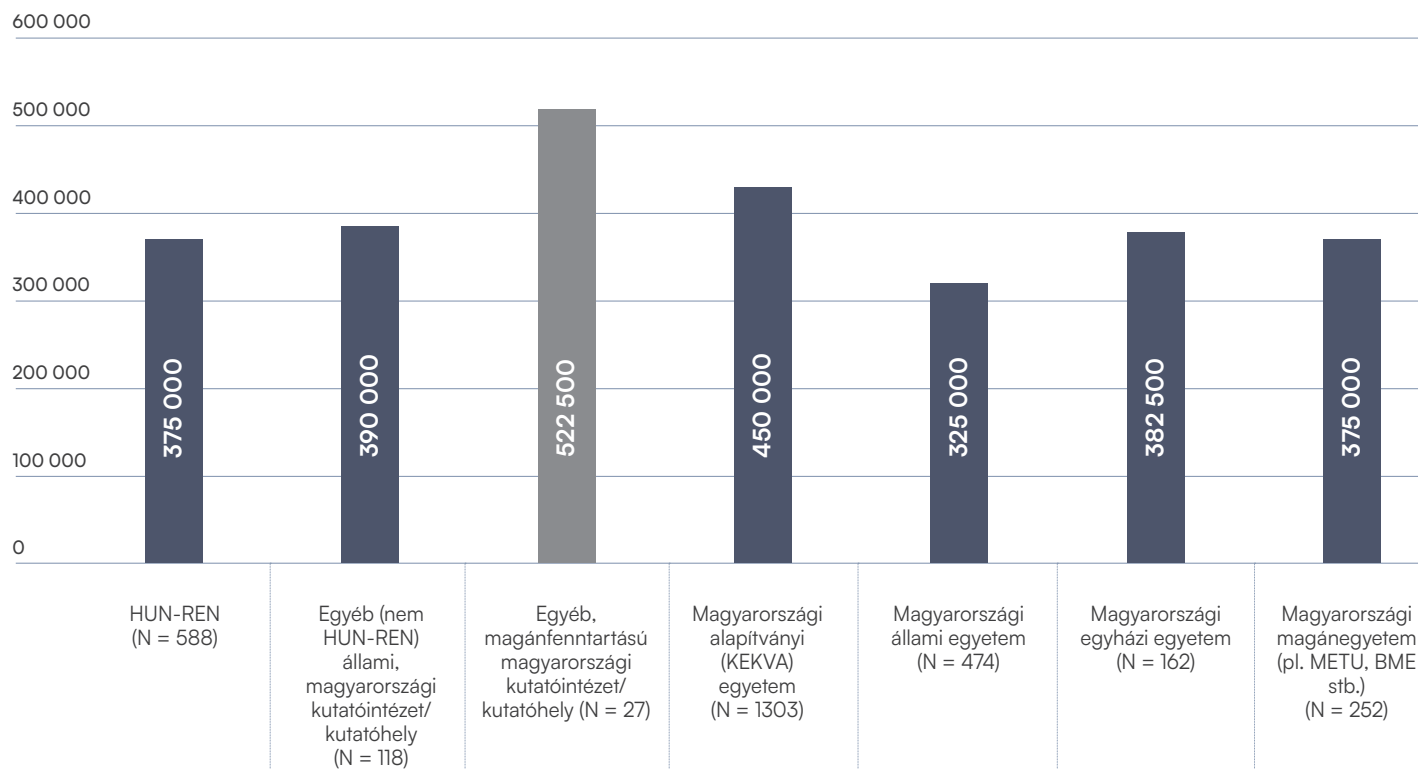
A kutatásba akkor kaphattak meghívást a kutatók, ha a Magyar Tudományos Művek Tárában (MTMT) regisztrált szerzők, akik a platform használatával elfogadták annak adatkezelési nyilatkozatát (amelyben szerepel, hogy kutatási célból megkereshetők), és akiknek az MTMT-ben összesen legalább 10 rögzített publikációjuk van, vagy van legalább 2 publikációjuk az elmúlt 2 évből. A meghívottak körébe azon köztestületi tagok is bekerültek, akik nem regisztráltak az MTMT-ben, de rajta vannak a köztestületi listán. Az adatok felvétele online kérdőív segítségével, 2025. június 16. és július 7. között valósult meg. A kérdőívet 5167 fő töltötte ki, ami 12 százalékos kitöltési arányt jelent. A minta reprezentativitása jó, a válaszadók összetétele jól közelíti a célcsoport összetételét. A minta kisebb eltéréseit a teljes sokasághoz képest utólagos rétegzéssel (súlyozással) korrigáltuk.

Jövedelem

Az eredmények alapján a jövedelmek jelentősen eltérnek nem, életkor, tudományterület, tudományos intézmény, valamint hazai és külföldi affiliációk szerint, továbbá az eredmények arra is rámutatnak, hogy a kutatói közösség tagjai gyakran több forrásból kénytelenek biztosítani jövedelmüket, ami különösen a fiatal kutatókra jellemző.

A nők összjövedelme és tudományos affiliációból származó jövedelme jelentősen alulmarad az azonos életkorú férfiakéhoz képest.

A tudományterületeket vizsgálva az orvostudományok területén dolgozók rendelkeznek a legmagasabb mediánjövedelemmel, mind a tudományos főállásból származó jövedelmet, mind az összes tudományos affiliációból származó jövedelmeket, mind az összjövedelmet nézve. A legalacsonyabb jövedelmek jellemzően a nyelv- és irodalomtudományok, valamint a filozófiai és történettudományok képviselőinél figyelhetők meg. Az intézmények vonatkozásában azt látjuk, hogy a kutatóintézeti

Az 50-nél kisebb elemszámú csoportok eredményeit szürkével jelöltük, mivel az eredmények megbízhatósága esetükben korlátozott.

Kruskal—Wallis-teszt: $\chi^2 = 96,3$; $p < 0,001$
Mood-féle mediánteszt: $\chi^2 = 100,8$; $p < 0,001$

1. ábra: A kutatóintézeti főállásból, valamint az egyetemi főállásból származó jövedelmek mediánértékei magyarországi intézménytípusonként

vagy egyetemi főállásból származó jövedelem mediánértékét tekintve a magánfenntartású magyarországi kutatóintézetek/kutatóhelyek, valamint a magyarországi alapítványi (KEKVA) egyetemek vannak a legjobb helyzetben. A magyarországi állami egyetemeken dolgozók főállásból származó jövedelme mutatja a legalacsonyabb mediánértéket (1. ábra).

Tudományos tevékenység

Azon kutatóknál, akik megadták MTMT-azonosítójukat, a tudományos tevékenység eredményeinek kiszámítása nagyrészt az MTMT-ben elérhető publikációs kibocsátásra és nyers idézettségi adatokra támaszkodik, azon kutatók esetén pedig, akik nem járultak hozzá azonosítójuk meg-

adásához, az eredmények kiszámítása a kérdőíves önbevalláson alapult. Felmérésünk alapján korosztályok és tudományterületek szerint is jelentősen eltér a tudományos aktivitás. Az életkort tekintve a fiatalabbaknak (30 év alattiaknak) jelent meg a legkevesebb folyóiratcikkük az elmúlt 5 évben — ami nem meglepő, mivel még tudományos pályájuk elején járnak —, azonban legnagyobb arányban ők publikálnak nemzetközi és Q1-es folyóiratokban.

A tudományterületeket nézve míg az élet- és természettudományok terén a folyóiratcikk a domináns publikációs forma, addig a bölcsészet- és társadalomtudományok területén a teljes publikációs volumenben jellemző a szerkesztett kötetben megjelent írás és a monográfia is. A magyarországi kutatók között tapasztalt eredmények megfelelnek a nemzetközi trendeknek. A folyóiratcikkekben belül — szintén a nemzetközi szintén tapasztaltakkal párhuzamosan — a Q1-es és külföldi tudományos folyóiratokban, továbbá a külföldi társszerzőkkel közösen publikált folyóiratcikkek aránya magasabb az élet- és természettudományok területén a bölcsészet- és társadalomtudományokhoz képest. Az élet- és természettudományok területein az eredmények kevésbé kötődnek nyelvhez, kultúrához vagy nemzeti kontextushoz, ami a hazai (nyelvű) közlést indokolja, mint a társadalom- és bölcsészettudományok publikációi, így előbbiek jobban számot tarthatnak a nemzetközi érdeklődésre.

Az érvényes választ adók 3,9 százalékának volt legalább egy szabadalma 2020 januárja óta. A szabadalmi aktivitás leginkább az élet- és természettudományokra jellemző.

A kutatók műveinek összes hivatkozása természetes módon az életkor előrehaladtával nő, hiszen az egyes publikációk kora és száma meghatározó tényező az idézettség szempontjából. A nyers hivatkozásértékeket sok tényező befolyásolja, ezek közül az egyik legmeghatározóbb a különböző tudományterületeken jellemző publikációs szokások közötti eltérés. A nyers idézettség az élet- és természettudományok területén

lényegesen magasabb, mint a bölcsész- és társadalomtudományoknál, amit az előbbi csoportba tartozó tudományterületeken kibocsátott publikációk volumene is okoz. Mivel az élet- és természettudományok területén több publikáció jelenik meg, egy-egy mű hivatkozásának esélye — és így száma is — magasabb. A magyar adatok idézettség szempontjából is beleillenek a nemzetközi trendekbe.

A tudományos aktivitásra egyértelműen pozitívan hat a külföldön oktatással vagy kutatással eltöltött idő, különösen ha az egy évnél hosszabb. Emellett az egyetemeken főállásban dolgozókhoz képest a kutatóintézetekben főállásban dolgozók tudományos aktivitása a legtöbb indikátort tekintve magasabb — megjegyzendő azonban, hogy utóbbiaknak nincs tanítási kötelezettségük, ami a kutatásra fordítható időt csökkentené.

Felmérésünk eredményei azt mutatják, hogy a kutatásértékelés minőségi, peer review alapú megközelítése, kiegészítve a kvantitatív mutatók felelős használatával, széles körben és megosztottság nélkül támogatott a teljes tudományos közösségben.

Pályázati tapasztalat

A kutatásfinanszírozás egyik fontos eleme a kiválósági pályázatok rendszere. A kérdőív eredményei azt mutatják, hogy az érvényes választ adók több mint 40 százaléka 2020 és 2024 között vezető kutatóként benyújtott legalább egy magyarországi tudományos pályázatot. Ugyanezen időszakban a nemzetközi tudományos és ösztöndíjpályázatokat tekintve vagy vezető, vagy részt vevő kutatóként az érvényes választ adók közel egyharmada nyújtott be legalább egy pályázatot.

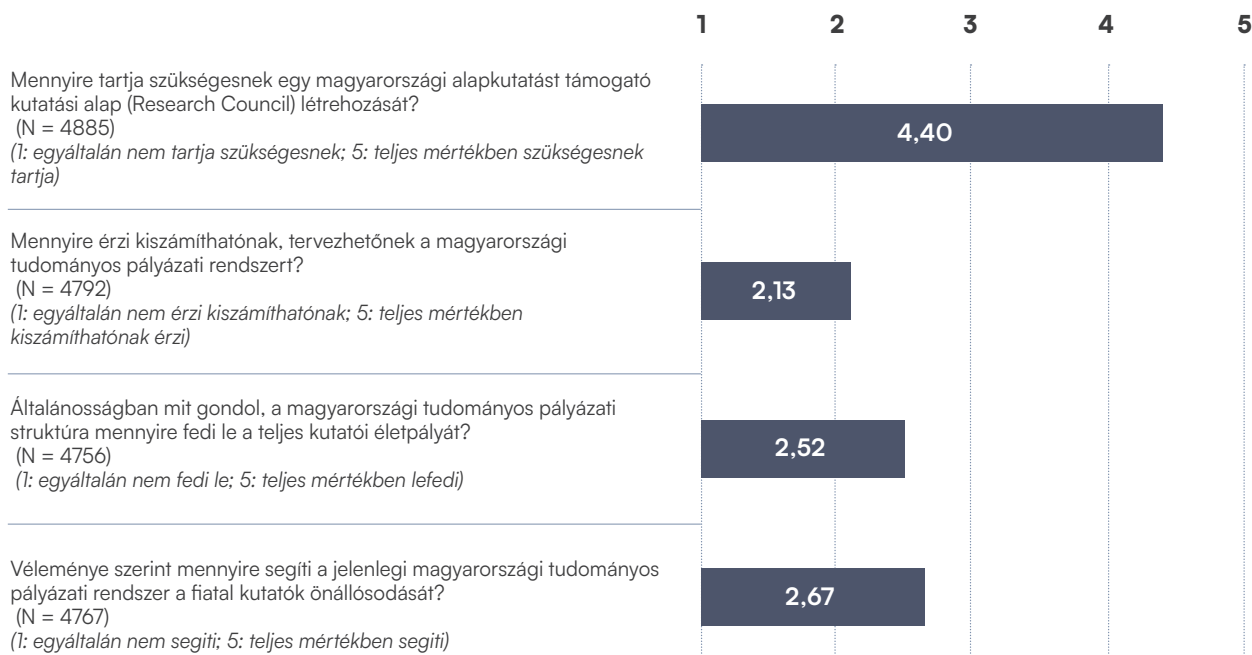
Jelentős tudományterületi különbségek figyelhetők meg mind a pályázati aktivitásban, mind a nyerési arányokban és összegekben. A hazai pályázatok terén a nyelv- és irodalomtudományok kutatói között a legalacsonyabb a vezető kutatóként hazai pályázatra beadott átlagos pályázatszám,

azonban ugyanezen területen figyelhetjük meg a legmagasabb nyerési arányokat is. Az egy kutatóra jutó hazai (vezető kutatóként) beadott pályázatok átlagos száma a biológiai tudományok képviselői esetében a legmagasabb. A pályázatonként átlagosan elnyert összegek mediánját vizsgálva eredményeink azt mutatják, hogy Magyarországon a vezető kutatóként beadott pályázatok esetében a természettudományok kutatóinak pályázatai kapták átlagosan a legmagasabb támogatásokat, míg a nyelv- és irodalomtudományok, a filozófiai és történettudományok, valamint a műszaki tudományok képviselőinek pályázatai a legalacsonyabbakat.

Ha a nemzetközi kiírásokra beadott pályázatokat akár a vezető, akár a részt vevő kutatók szempontjából vizsgáljuk, mindkét esetben a fizikai tudományok esetében tapasztalhatjuk a legmagasabb egy kutatóra jutó átlagos pályázatszámot, és a bölcsészettudományok területein a legalacsonyabbat. Azonban mindkét esetben a nyelv- és irodalomtudományok képviselőinél találkozhatunk a legmagasabb nyerési aránnyal a tudományterületek között. Nemzetközi szinten, a pályázatonként átlagosan elnyert összegek mediánját tekintve a műszaki és technológiai tudományok, illetve a természettudományok képviselőinek pályázatai érték el a legmagasabb, míg a bölcsészettudományok kutatóinak pályázatai a legalacsonyabb medián támogatási összegeket — mind a vezető kutatóként, mind a résztvevőként beadott pályázatok esetében.

A hazai pályázási terveket tekintve a következő 2 évben legtöbbször a Nemzeti Kutatási Kiválósági Programra (NKKP, korábban OTKA) kívánnak pályázatot benyújtani. A legtöbb válaszadó által benyújtani tervezett nemzetközi pályázat a Research Infrastructures Granttól eltérő, valamilyen más Horizont Európa-pályázat.

Az eredmények szerint a kutatói közösség a rendszer átláthatóságát, tervezhetőségét és a fiatal kutatók támogatását alacsonynak értékeli. Egyetértenek a hazai pályázati rendszer fejlesztésének szükségességével,

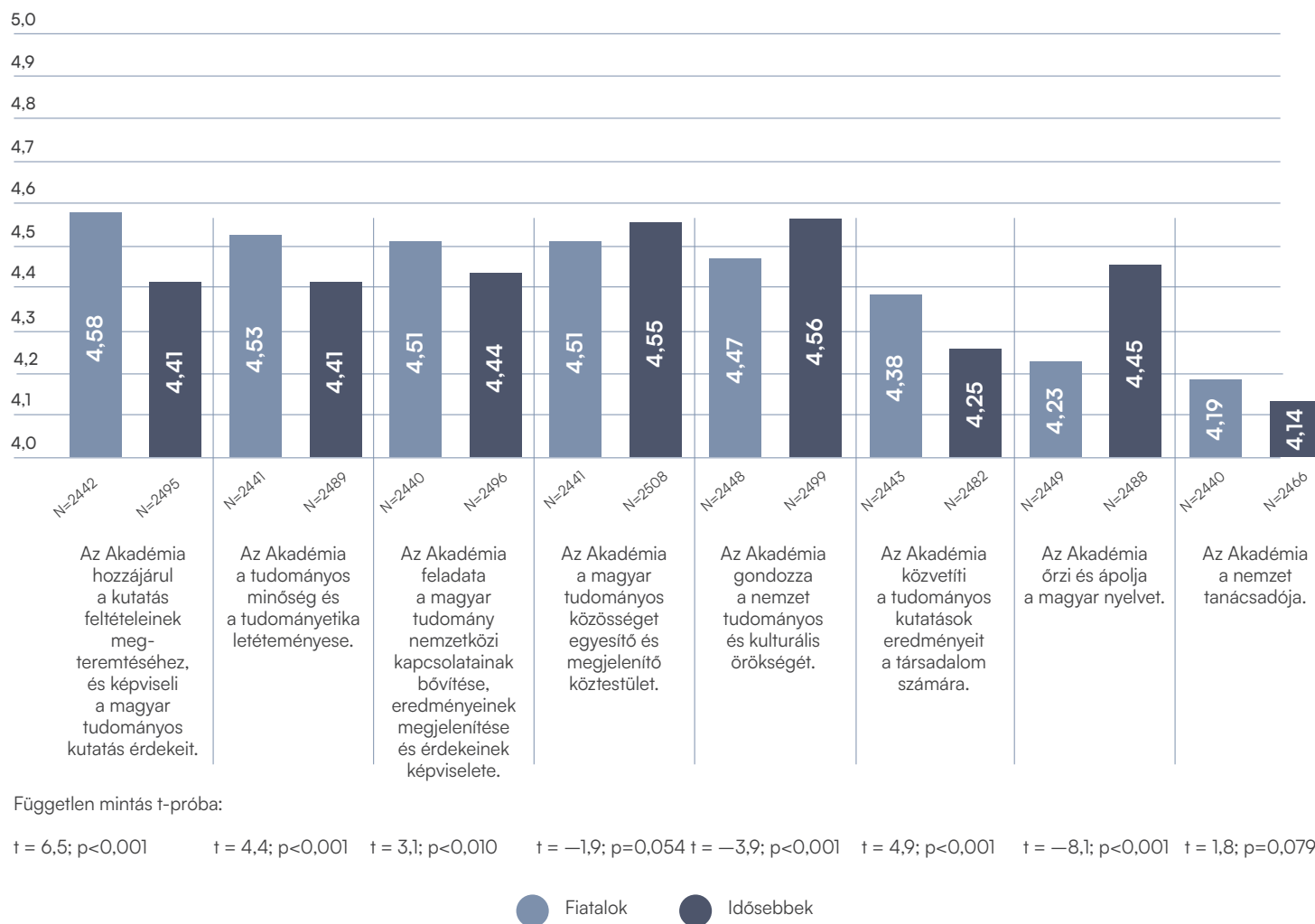

2. ábra: A magyarországi tudományos pályázati rendszer megítélése (átlagok)

különösen egy alapkutatót támogató kutatási alap (Research Council) létrehozásával (2. ábra). A magyarországi pályázati rendszerrel a válaszadók szignifikánsan jobbnak tartják a nemzetközi pályázati struktúrát mind a teljes kutatói életpálya lefedettsége, mind a fiatal kutatók önállósodásának támogatása szempontjából.

A Magyar Tudományos Akadémiával kapcsolatos vélemények

Az MTA küldetésnyilatkozatának minden eleme fontosnak minősül a kutatói közösség szerint. A két legfontosabbnak tartott elem a magyar tudományos közösséget egyesítő-képviselő szerep, valamint a nemzet tudományos és kulturális örökségének gondozása. Bár a különböző generációk mind fontosnak ítélik az MTA küldetésnyilatkozatában felsorolt valamennyi elemet, a 45 év alatti és feletti kutatók között valamelyest eltérő tendencia figyelhető meg az Akadémia szerepének felfogásában.

3. ábra: Magyar Tudományos Akadémia küldetésnyilatkozata elemeinek átlagos fontossága a fiatal (legfeljebb 45 éves) és az idősebb (45 év feletti) kutatók szerint egy 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1-es jelenti azt, hogy egyáltalán nem tartja fontosnak, az 5-ös pedig azt, hogy nagyon fontosnak tartja

Míg a fiatalabb kutatók inkább a gyakorlati feladatokat emelik ki, a kutatás feltételeinek megteremtését, a tudományos minőség fenntartását és a nemzetközi kapcsolatok bővítését tartják fontosnak, addig az idősebb kutatók inkább az intézmény szimbolikus szerepét hangsúlyozzák, például a nemzet tudományos és kulturális örökségének gondozását, a tudományos közösség egyesítését és megjelenítését, valamint a magyar nyelv ápolását (3. ábra).

Az MTA általános tevékenységének és megszólalásainak megítélése közepes, de inkább pozitív. A nők következetesen elégedettebbek a férfiaknál, a 45 év alattiak pedig kritikusabbak a nyilvános megszólalások gyakoriságával — a legtöbben keveslik őket — és az MTA általános tevékenységével kapcsolatban. Az MTA tudományos osztályai között is vannak enyhe véleménykülönbségek, továbbá az MTA köztestületének tagjai mindegyik kérdésben szignifikánsan elégedettebbek, mint azon válaszadók, akik nem tagjai a köztestületnek.

Az MTA programjai közül a Bolyai János Kutatási Ösztöndíjprogramot értékelték a legfontosabbnak a kutatók. A Lendület Program különösen a fiatal, 45 év alatti kutatóknak fontosabb.

Az MTA testületei közül a köztestület működését érte a legtöbb kritika, és az MTA Doktori Tanács munkáját értékelték a legpozitívabban. A fejlesztés terén a leggyakrabban a tudomány képviselőt (34%) és a tagok rendszeresebb, részletesebb tájékoztatását (26%) igénylik a válaszadók.

Az MTA tisztségeihez tartozó tiszteletdíjak megítélése különböző az MTA doktora és az akadémikusi cím esetében. Az MTA doktorainak járó tiszteletdíj összegét a többség túl kevésnek tartja, és mindössze 7 százalék gondolja túl soknak, míg az akadémikusok tiszteletdíjának összegét a megkérdezettek közel fele éppen megfelelőnek véli, és csak egyötödük tartja túl soknak.

A köztestületi tagsággal kapcsolatban azok, akik még nem tagok, többségében nem hallottak a taggá válás lehetőségéről (51%). A tagok fő motivációja a belépésre a tudományos közösséghez tartozás (78%) és a pályázati jogosultság (29%) volt. Általános véleményként megjelenik a minősítési rendszer reformigénye (lásd alább), valamint az Akadémia autonómiájának, közéleti kiállásának és transzparenciájának erősítése.

A Fiatal Kutatók Akadémiájáról a válaszadók körülbelül kétharmada hallott már, a tevékenységüket azonban valamivel kevesebb mint egyötödük ismeri. Akik ismerik a szervezet tevékenységeit, azoknak leginkább a fiatal kutatók helyzetéről szóló rendszeres kérdőíves felmérésekről, illetve a Fiatal Kutatók Fórumáról volt tudomásuk. A szervezetet ismerők több mint 85 százaléka hasznosnak tartja a tevékenységét.

Az MTA doktora címről alkotott vélemények

Abban a kérdésben, hogy a Magyar Tudományos Akadémia doktora címhez benyújtandó értekezések esetében ténylegesen választani lehessen a disszertáció és a „rövid értekezés” között, és ezek megítélése azonos legyen, a vélemények polarizáltak, de a megkérdezettek többsége preferálná ezt a megoldást. Ebben a kérdésben szignifikáns különbség van a tudományterületek között, a bölcsészettudományokon belül inkább elutasítják, az élet- és természettudományok területén pedig jelentős többséggel támogatják ezt az eljárást.

A Magyar Tudományos Akadémia doktora címének megpályázásához szükséges habitusvizsgálatról csak a válaszadók körülbelül egyharmadának van ismerete. E csoport szerint az elvárások szintje többnyire megfelelő, azonban a 45 évnél fiatalabb kutatók majdnem fele szerint a követelmények inkább nem vagy egyáltalán nem egyértelműek. A válaszok alapján a Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya követelményei a legkevésbé egyértelműek.

Arról, hogy az MTA doktora cím az egyetemi tanári kinevezés előfeltétele legyen, megoszlik a kutatók véleménye.

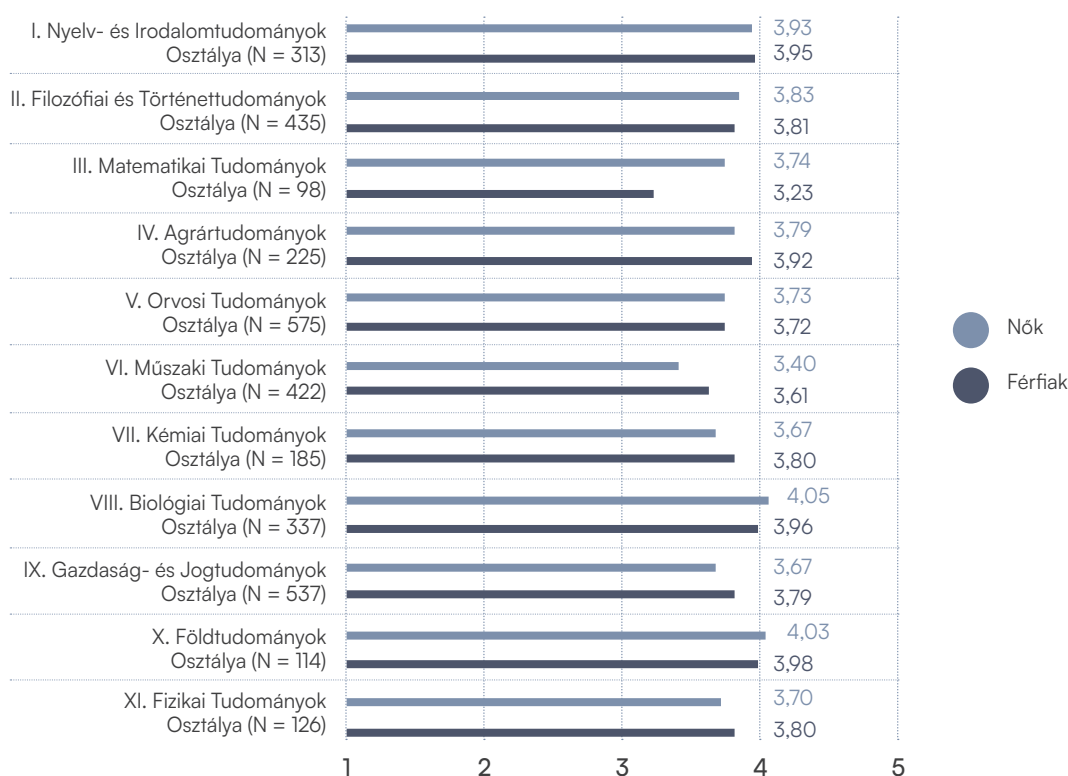
Munkavégzés, elégedettség, mentális egészség

A munkahelyeket vizsgálva kiderül, hogy a férfiak körében gyakoribb, hogy egyszerre több, jövedelemmel járó tudományos affiliációjuk van, a 65 év feletti kutatók több mint felének azonban már nincs jövedelemmel járó tudományos affiliációja. A munkahelyek típusát tekintve az egyetemi főállásúak legnagyobb része alapítványi egyetemen dolgozik, a legtöbb kutatóintézeti főállás (vagy ennek híján legmagasabb óraszámú állás) pedig a HUN-REN-hez kötődik. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az adatfelvétel idején az ELTE-hez került 4 kutatóintézet még a HUN-REN-hez tartozott. A tudományos dolgozók körülbelül egyharmadának vannak beosztottjai, legnagyobb arányban a 46–65 éves korosztályban, és leginkább a természettudományi területeken.

A munkaterheléssel kapcsolatban a felmérés azt mutatja, hogy a kutatók által ténylegesen ledolgozott átlagos óraszám jóval több a munkaszerződésekben meghatározott hivatalos heti óraszámoknál, és jelentősen meghaladja a heti 40 órát. A bölcsészet- és társadalomtudományi területeken szignifikánsan magasabb az oktatási terhelés, mint a természettudományok terén.

A munkahelyi körülményeket tekintve a legnagyobb elégedettség a pályázatok beadásának támogatásával kapcsolatban mutatkozik. A teljesítményértékeléssel sok kutató nem elégedett. A külföldi munkahelyeken dolgozók szignifikánsan elégedettebbek minden tényezővel, mint a magyarországiak. A fiatal, különösen a 30 év alatti kutatók általában kevésbé elégedettek, mint az idősebb korosztályokba tartozók.

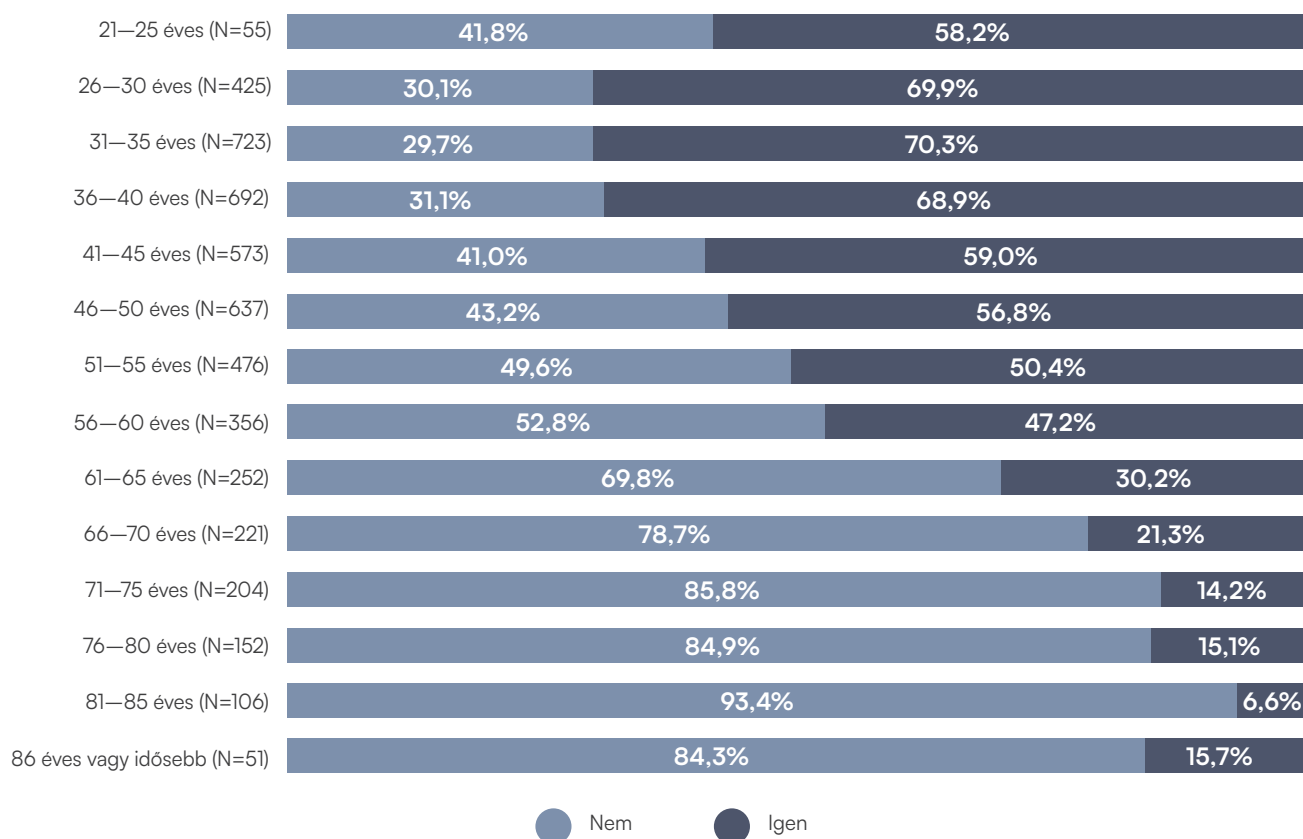
A válaszadók többsége alapvetően elégedett a munkájával, ugyanakkor sokan gondolják úgy, hogy a fiatalok számára a körülmények nem ideálisak. Az MTA tudományos osztályai szerint vizsgálva azzal az állítással, hogy „a jelenlegi körülmények nem ideálisak arra, hogy a te-

4. ábra: Azzal az állítással való egyetértés átlaga, hogy „A jelenlegi körülmények nem ideálisak arra, hogy a területemen a fiatalok kutatói pályára menjenek”, 1-től 5-ig terjedő skálán, ahol az 1-es azt jelenti, hogy „egyáltalán nem értek egyet”, az 5-ös pedig azt, hogy „teljes mértékben egyetértek” — az MTA osztályai szerint

rületemen a fiatalok kutatói pályára menjenek”, leginkább a biológiai és a földtudományok kutatói értettek egyet (4. ábra). A tudományterületeken belül a férfiak és nők véleménye között nem volt szignifikáns különbség a kérdésben. A magyarországi intézményekben dolgozó válaszadók véleménye alapján jellemző az erős bürokrácia és a gyenge kommunikáció, a külföldi intézményekben dolgozók ezeken a területeken lényegesen pozitívabb tapasztalatokról számolnak be.

A kutatói pálya adottságaival, a bérezéssel és a körülményekkel a 65 év felettiek a legelégedettebbek, és a legtöbb tényező megítélése annál negatívabb, minél fiatalabb egy kutató. A fiatal kutatók különösen bizonytalannak érzik az életpályát. Az átlagos fizetéssel való elégedettség összességében alacsony. Az előrelépési lehetőségekkel kapcsolatban

Khi-négyzet-próba: $X^2=697,3$; $p<0,001$

5. ábra: Azok aránya korcsoportonként, akikben eddigi pályafutásuk során már felmerült a tudományos pálya elhagyásának lehetősége

magas az elégedetlenség, de a válaszadók többsége úgy nyilatkozott, hogy van lehetősége önálló kutatásra.

A mentális egészséggel kapcsolatos eredmények alapján a kutatók jólléte közepes, a kiégés szintje pedig változó, de nem elhanyagolható. A legfeljebb 30 éves korosztály érte el a pszichés jóllétet mérő legalacsonyabb átlagos összpontszámot, amely a WHO által javasolt 50 százalékos határérték alatt marad, így rossz pszichés jóllétre utal. A magyarországi és a Magyarországhoz kötődő kutatók pszichés jólléte jelentősen alacsonyabb szintű, mint a teljes népességé. A kutatók a kiégés kiábrándultság-alskáláján nem érik el a kiégés határértékét, a kimerülés-alskálán viszont igen. A nők körében magasabb a kiégés szintje, mint a férfiak között. A magas munkaterhelés, az oktatási feladatok súlya és a mun-

kahelyi elvárások erősen összefüggenek a kiégés magasabb szintjével. A külföldi intézményekben dolgozók jobb mentális állapotról és alacsonyabb szintű kiégésről számoltak be, mint a magyarországi intézmények munkatársai.

A válaszadók több mint felénél (53%) merült már fel a tudományos pálya elhagyása, ami a fiatalabbaknál sokkal gyakoribb: a legmagasabb arány a 31–35 évesek körében figyelhető meg, ahol valamivel több mint 70 százalék jelezte, hogy eddigi pályafutása során már gondolt a tudományos pálya elhagyására (5. ábra). A magyarországi kutatóintézetek munkatársai között az egyetemen dolgozókhoz képest (56,1%) magasabb arányban (62,6%) vannak azok, akik gondoltak már a pálya elhagyására.

Külföldi tapasztalatok és tervek

A válaszadó kutatók 8,4 százaléka él Magyarországon kívül, és ennek a csoportnak legalább 27 százaléka határon túli magyar.

A külföldre költözés indokai elsősorban a jobb munkafeltételek, másodsorban anyagi és családi okok voltak. A külföldön élők — a határon túli magyarokat itt nem számítva — 64,6 százaléka nem tervez hazaköltözni, közülük a Magyarországra költözést a legtöbben akkor fontolnák meg mégis, ha változna a politikai légkör, ha találnának olyan tudományos intézményt Magyarországon, amely megfelelően támogatja a szakmai előmenetelüket, illetve ha a hazaköltözéssel nem csökkenne a fizetésük.

A teljes minta 52,8 százaléka rendelkezik valamilyen külföldi szakmai tapasztalattal. A legtöbb kutató egy évnél rövidebb időt töltött külföldön szakmai tevékenységgel. A férfiaknál hosszabb külföldi tartózkodás jellemző, mint a nőknél. Az MTA tudományos osztályai között a matematikusok, a fizikusok és a biológusok körében vannak a legtöbben, akik 3 évnél hosszabb időt töltöttek külföldön. A jelenleg Magyarországon

élők 38 százalékában az utóbbi 3 évben felmerült, hogy munkahelyet váltsanak, és külföldön keressenek állást, 24 százalékuk pedig párhuzamos külföldi affiliáció felvételén (is) gondolkozott. A motivációk között leggyakrabban a magasabb anyagi juttatásokat, a jobb munkafeltételeket és a kutatók nagyobb megbecsülését említették. A külföldi munkavállaláson vagy újabb affiliáció felvételén gondolkodók 40 százaléka már tett konkrét lépéseket a munkahely-változtatással vagy további affiliáció felvételével kapcsolatban. Azok közül, akiknek jelenleg nincs affiliációjuk külföldi tudományos intézménnyel, 27 százalék kapott már legalább egy konkrét állásajánlatot Magyarországon kívüli egyetemtől vagy kutatóintézettől, de e csoportnak csak 24,8 százaléka fogadott el ezek közül legalább egyet.

A külföldön élők és/vagy külföldi munkahellyel rendelkezők szerint a külföldi munkahelyek előnye például a magasabb bérezés, a kevesebb és rugalmasabb adminisztráció, valamint a kiszámíthatóbb kutatásfinanszírozás. Ugyanakkor hátrányokról is beszámoltak a külföldi munkahelyekkel kapcsolatban, például arról, hogy kevesebb a hosszú távú szerződés, és gyengébbek a kollegiális kapcsolatok. A hazai tudományos gyakorlatok fejlesztésére vonatkozó javaslatok között gyakran szerepelt a pályázati rendszer kiszámíthatóbbá tétele, a bérfejlesztés, a bürokrácia csökkentése és a hallgatók, doktoranduszok aktív bevonása kutatási projektekbe.

A tudományos előrehaladást hátráltató tényezők

A kutatók 14,4 százaléka tartósan gondoskodik valakiről (a nők között ez az arány a férfiakhoz képest magasabb), és az érintettek 34 százaléka úgy érzi, került már emiatt hátrányos helyzetbe a pályáján. A pályahátrányról szóló beszámolókból az egyik leggyakrabban megjelenő probléma az idős és/vagy beteg hozzátartozók ápolása okozta időhiány,

6. ábra: Azokban az esetleírásokban megjelenő és ismétlődő témák, amelyekben a kutatók beszámoltak arról, miért érezték, hogy hátrányos helyzetbe kerültek, mert nők (az említett témák aránya azon nők között, akik válaszoltak a kérdésre)

kiesés a szakmából (26%). A válaszadók negyede (25%) említette, hogy a gondozás miatt nincs lehetősége nemzetközi mobilitásra, és ez akadályozza a szakmai előmenetelben.

A válaszadók 4,1 százaléka él fogyatékkal, közülük 21 százalék számolt be emiatt a pályán tapasztalt hátrányról. Ez a típusú hátrány nem áll kapcsolatban sem a nemmel, sem az életkorral, azonban a tudományterülettel igen. A fogyatékkal élő kutatók közül a természettudományok képviselői között 15,2 százalék, a bölcsészettudományok esetében 25,5 százalék, a társadalomtudósok körében pedig 33,3 százalék azok aránya, akik úgy nyilatkoztak, hogy érte már őket hátrány a pályájukon a fogyatékkal élőségük miatt, de az alacsony elemszámok miatt az eredmények általánosíthatósága korlátozott. A személyes leírások többek között rugalmatlan munkaszervezésről, nem megfelelő akadálymentesítésről, a kommunikáció hiányáról és esetenként diszkriminációról számolnak be.

A női kutatók majdnem fele (48%) nyilatkozott arról, hogy hátrányba került a szakmájában, mert nő. Gyakori tapasztalat például az előléptetés késése vagy elmaradása, az anyasághoz köthető feladatok miatt jelentkező kapcsolatépítési hátrányok vagy az infantilizálás, valamint a tekintély megkérdőjelezése (6. ábra).

A legalább fél évet gyermekgondozási szabadságon töltők 38,7 százaléka került hátrányba a pályáján. Ez nagyjából a nőket érinti (40,3%), a férfiakat kevésbé (16,2%). A pályahátrány összefügg a gyermekszám emelkedésével: a negyedik gyermekig minél több gyermeke van valakinek, annál nagyobb arányban tapasztalt pályahátrányt. Tipikus nehézség a publikációs lemaradás és az életkori korlátok miatt a gyermekgondozási időszak után a pályázatokból való kimaradás.

A hátrányokkal küzdő kutatók támogatásával kapcsolatban megfogalmazott javaslatok között szerepelnek például a célzott kompenzációs pályázatok, a bérezés és a juttatások javítása, családbarát és gondozást támogató intézkedések és a teljesítményértékelési rendszer korrekciói.

Jelen, 2025 novemberében készített összefoglalóban a 2025 nyarán végzett nagy léptékű, a magyarországi és az országhoz kötődő kutatók helyzetét vizsgáló felmérés néhány kiemelt eredményét ismertettük. A kérdőívre adott, több mint 5000 válasz kiértékelését bemutató részletes kutatási jelentés további adatokat és elemzést tartalmaz, melyek jövőbeli kutatásokra és tudománypolitikai javaslat megalapozására adnak lehetőséget. A jelentés szerkesztése hamarosan lezárul, annak eredményeit szintén a nyilvánosság elé tárjuk.

